

АДАПТАЦІЯ СКЛАДОВИХ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ З УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В УКРАЇНІ

ADAPTATION OF INTERNATIONAL COMPONENTS OF EXTERNAL DEBT MANAGEMENT IN UKRAINE

Грінько І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Місяйло О.В.

студентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Grynko Iryna

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor, Department of International Economics,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

Misyaylo Olena

Student,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

У статті проведено дослідження різних підходів вітчизняних науковців щодо трактування поняття «зовнішній державний борг», було систематизовано тлумачення цієї економічної категорії. Здійснено аналіз сучасного стану зовнішньої заборгованості провідних країн світу. Крім того, наведено рейтинги країн Великої двадцятки за обсягом зовнішнього боргу та його відношенням до ВВП. Також було визначено лідерів країн G20 за зовнішньою заборгованістю на душу населення. Проаналізовано склад і структуру зовнішнього державного боргу країни з найбільшим його показником у світі (Сполучені Штати Америки). Визначено напрями управління заборгованістю США. Зазначено стан зовнішньої заборгованості та причини її виникнення в Україні. Було виділено складові міжнародного досвіду управління зовнішньою заборгованістю для їх адаптації в Україні.

Ключові слова: зовнішній борг, міжнародний досвід, ВВП, капіталовкладення, управління зовнішньою заборгованістю.

В статье проведено исследование различных подходов отечественных ученых относительно трактовки понятия «внешний государственный долг», были систематизированы толкования этой экономической категории. Осуществлен анализ современного состояния внешней задолженности ведущих стран мира. Кроме того, приведены рейтинги стран Большой двадцатки по объему внешнего долга и его отношению к ВВП. Также было определено лидеров стран G20 по внешней задолженности на душу населения. Проанализирован состав и структуру внешнего государственного долга страны с наибольшим его показателем в мире (Соединенные Штаты Америки). Определены направления управления задолженностью США. Указано состояние внешней задолженности и причины ее возникновения в Украине. Было выделено составляющие международного опыта управления внешней задолженностью для их адаптации в Украине.

Ключевые слова: внешний долг, международный опыт, ВВП, капиталовложения, управление внешней задолженностью.

In the context of globalization, the intensity of international relations is steadily increasing. However, countries' high dependence on financial, raw materials, labor and innovative external resources poses a certain threat. Insufficient internal capacity of the state may limit the prospects of future progress and may be a lever to reduce

its current state of competitiveness. That is why it is important to study the external debt situation of the leading countries of the world and to systematize the international management experience in order to adapt it to Ukraine, which is in the conditions of integration into the European Union. Despite the considerable contribution of scientists to the study of the problem, we consider it expedient to pay attention to the current state of the world external debt and to identify the main ways of improving the system of public debt management of Ukraine on the basis of international experience. The purpose of the study is to determine the current state of external debt of the leading countries of the world and to develop measures to improve the external debt management system of Ukraine. The article examines different approaches of domestic scientists to the interpretation of the concept of "external public debt", systematized the interpretation of this economic category. The present state of external debt of the leading countries of the world is analyzed. In addition, the G20 ratings of external debt and its ratio to GDP are given. The leaders of the G20 countries in terms of external debt per capita were also identified. The composition and structure of the country's external public debt with its highest indicator in the world (United States of America) are analyzed. The directions of US debt management are determined. The state of external debt and the reasons for its occurrence in Ukraine are indicated. The components of the international experience of managing external debt for their adaptation in Ukraine were highlighted. Prospects for further research in this area is to develop recommendations on the debt strategy of Ukraine, which will reduce Ukraine's dependence on countries and organizations borrowing and investment climate.

Key words: external debt, international experience, GDP, investment, external debt management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах світової глобалізації постійно зростає інтенсивність міжнародних зв'язків. Проте висока залежність країн від фінансових, сировинних, трудових та інноваційних зовнішніх ресурсів становить певну загрозу. Недостатній внутрішній потенціал держави може обмежити перспективи прогресу в майбутньому, а також стати важелем у зменшенні її поточного стану конкурентоспроможності. Тому важливим є дослідження стану зовнішнього боргу провідних країн світу та систематизація міжнародного досвіду управління з метою його адаптації в Україні, яка знаходиться в умовах інтеграції до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Сутність та наслідки зовнішньої заборгованості країни активно почали досліджувати з часів виникнення класичної школи політекономії такі вчені, як: Дж. Кейнс, П. Кругман, К. Маркс, Дж. Мілль, Д. Рікардо, А. Сміт. Вагомий внесок у дослідженні державної заборгованості зробили вітчизняні науковці, такі як: Р.А. Єрмейчук, П. В. Круш, Ю. В. Макогон, В. В. Панченко, І. В. Фурман та іншим.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на вагомий внесок вчених у дослідженні проблематики, вважаємо за доцільне приділити увагу сучасному стану світової зовнішньої заборгованості та виокремленню основних шляхів удосконалення системи управління державним боргом України на основі міжнародного досвіду.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є визначення сучасного стану зовнішньої заборгованості країн Великої двадцятки, складу, структури та шляхів управління зовнішньою заборгованістю країни з найбільшим його показником у світі та

розробка заходів для удосконалення системи управління зовнішнім боргом України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Залучення капіталу на кредитній основі для власних потреб є загальнопоширеною практикою у провадженні економічної діяльності як суб'єктів підприємницької діяльності, так і урядів країн. Державний борг виступає макроекономічним важелем функціонування економіки країни, а зовнішній борг, як важлива його складова, напряду або опосередковано впливає на бюджет держави, його валютну та грошово-кредитну систему, рівень інфляції, залучення інвестицій, внутрішні заощадження тощо.

Маючи за мету дослідити управління зовнішнього державного боргу, вважаємо, що, у першу чергу, варто розглянути наукові підходи щодо трактування сутності поняття «зовнішня державна заборгованість» (табл. 1).

Після аналізу визначень вченими-науковцями нами було виявлено, що єдиного підходу щодо трактування економічної категорії не існує. Однак, якщо систематизувати проаналізовані тлумачення, можна дійти висновку, що поняття «зовнішній державний борг» визначається як сума боргових зобов'язань органів державного управління перед урядами інших країн, фінансовими організаціями та нерезидентами в іноземній валюті, яка включає основну суму боргу та відсотки за ним.

Обсяги зовнішніх позик визначаються, в першу чергу, тим, скільки капіталу може ефективно використати економіка країни, щоб прибутки від іноземного капіталовкладення перевищили витрати на його залучення, а по-друге, яку суму боргу країна може обслуговувати без виникнення ризикових ситуацій із зовнішніми платежами.

Окрім того, зовнішні державні запозичення здійснюють двоякий вплив на національну

Таблиця 1

Наукові підходи щодо визначення поняття «зовнішній державний борг»

Автори	Визначення «зовнішнього державного боргу»
Ю. В. Макогон, О. А. Пахомова	«Зовнішній державний борг – це боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними» [1].
П. В. Круш, В. О. Клименко	«Зовнішній державний борг – борг фізичним, юридичним особам за кордоном та іноземним державам» [2].
В. В. Панченко	«Зовнішній державний борг – заборгованість органів загального державного управління перед урядами іноземних країн, міжнародними фінансовими організаціями, іноземними банками, а також нерезидентами в іноземній валюті, що включає основну суму боргу та відсотки, а також інші зобов'язання держави перед кредитором, пов'язані з отриманням позик, в тому числі витрати на виконання умов отримання позики» [3].
І. В. Фурман	«Зовнішній державний борг – заборгованість держави перед іноземними громадянами, фірмами, урядами та міжнародними фінансовими організаціями» [4].
Р. А. Єремейчук	«Зовнішній державний борг – сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли у результаті запозичення держави на зовнішньому ринку» [5].

Джерело: систематизовано та складено за даними [1; 2; 3; 4; 5]

економіку: з одного боку, збільшення зовнішнього боргу зумовлює зростання залежності від країн-кредиторів, нерезидентів, що купили державні цінні папери, та міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, ЄБРР). З іншого боку, державні позики на міжнародному фінансовому є стимулом для внутрішніх інвестицій, за умов ефективного боргового менеджменту, який враховує динаміку валютного курсу та відсоткових ставок на вітчизняному та міжнародному фінансових ринках.

Економічне зростання держави залежить від ефективного використання запозичених фінансових ресурсів. Саме тому виникає необхідність в управлінні зовнішньою заборгованістю, яка буде спрямована на уникнення нераціональності та збитковості використання зовнішніх ресурсів.

Деякі провідні країни світу є великими боржниками перед іноземними інвесторами, однак така ситуація не погіршує економічний стан держави, а, навпаки, прискорює темпи економічного зростання за рахунок залучених інвестицій. Однак, за оцінками МВФ, при аналізі заборгованості варто враховувати показник відношення зовнішнього боргу до ВВП, поріг якого не має перевищувати 50 % [6].

Перше місце у рейтингу країн Великої двадцятки за номінальним значенням валового зовнішнього боргу займають Сполучені Штати Америки (далі – США). Зовнішня заборгованість цієї країни, станом на 31.12.2018 року, досягла 19,021 трлн. дол. США, і перевищила цей показник на 3,9% відносно попереднього року, та становила 10% від світового рівня (188 трлн дол.) (рис. 1).

При цьому, рівень валового зовнішнього боргу США становить близько 100% від ВВП, тоді як у Німеччині цей показник сягає майже 500%, у Сінгапурі – понад 400%, а у Великобританії та Франції – близько 300% (рис. 2).

Відповідно лідерами у рейтингу країн за зовнішнім боргом 2018 року в розрахунку на душу населення є Німеччина (261821 млн. дол./ос.), Сінгапур (250020 млн. дол./ос.), Великобританія (129119 млн. дол./ос.), Франція (223782 млн. дол./ос.), Туреччина (86758 млн. дол./ос.) (рис. 3).

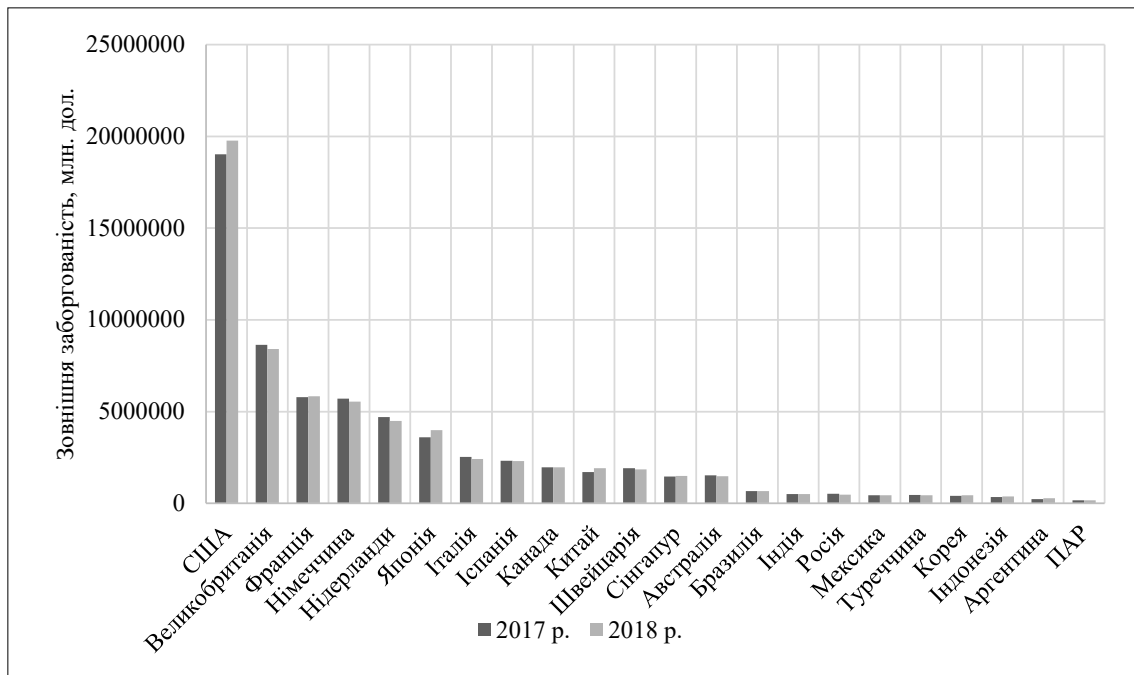
Серед досліджуваних країн Аргентина, Китай та Японія мають найбільші темпи приросту зовнішнього боргу в 2018 році порівняно з 2017 роком – 18,5%, 11,8%, 11% відповідно. Однак одинадцять країн з представленої списку мають від'ємний показник темпу приросту, тобто зовнішня заборгованість у 2018 році зменшилась порівняно з 2017 роком. Найкращі показники у Росії (-9,2%), Нідерландів (-4,5%) та Італії (-4,3%) (табл. 2).

Проведений аналіз свідчить, що більшість країн G-20 перевищують порогове значення зовнішнього боргу до ВВП однак у 2018 році прослідковується позитивна тенденція частини країн до зменшення заборгованості.

За даними Світового банку у 2018 році США мали найвищий показник ВВП, що сягав 20 494 100 млн дол. (що становить чверть світового ВВП) [8]. Більше того, Сполучені Штати створюють найвищий попит на сировину, яка експортується з Китаю, Індії та інших нових індустріальних країн світу.

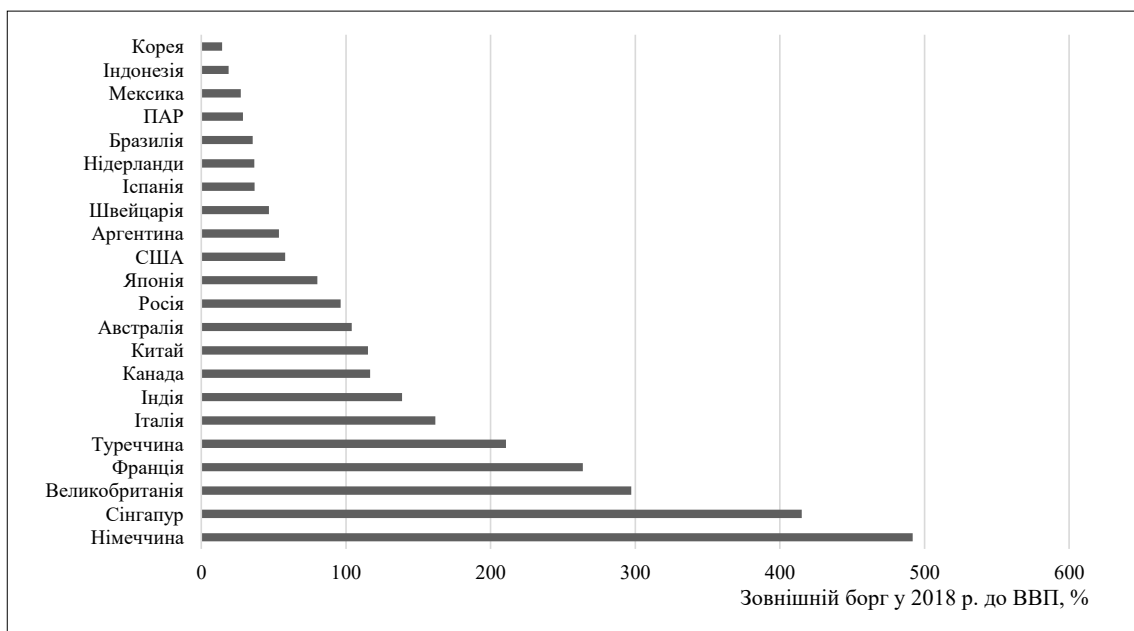
Проте, вагомим аспектом економіки цієї країни є зовнішня державна заборгованість, яка в останні роки є максимальною за весь період існування США враховуючи сталий економічний розвиток. Тому дослідження стану зовнішньої заборгованості країни є актуальним та важливим для виявлення складових досвіду цієї країни із управління державним боргом. У табл. 3 зображено валовий зовнішній борг США (2018 рік).

За допомогою проведеного аналізу структури валового зовнішнього боргу можна дійти висно-

Рис. 1. Зовнішній борг країн Великої двадцятки 2017-2018 рр.

Джерело: складено авторами за даними [7]

Рис. 2. Відношення зовнішнього боргу країн Великої двадцятки до ВВП 2018 р.

Джерело: розраховано та побудовано за даними [6]

вку, що найбільшу частку у обсягах валового зовнішнього боргу становлять зобов'язання державного уряду та зобов'язання депозитарних компаній (рис. 4).

Зовнішній борг несе значну загрозу за умови послаблення темпів економічного зростання, коли рівень довіри кредиторів та інвесторів знижується. Також на це впливає рівень кредитного

рейтингу країни, розроблений міжнародними агенціями "Moody's", "Standard & Poor's" або "Fitch Ratings" [10, 11, 12].

Американський економіст Дуглас Хольц-Ікін стверджує, що боргові цінні папери США мають високий рівень довіри та безпеки на світовому ринку боргових цінних паперів, проте незначні негативні зрушення у фінансовій системі кра-

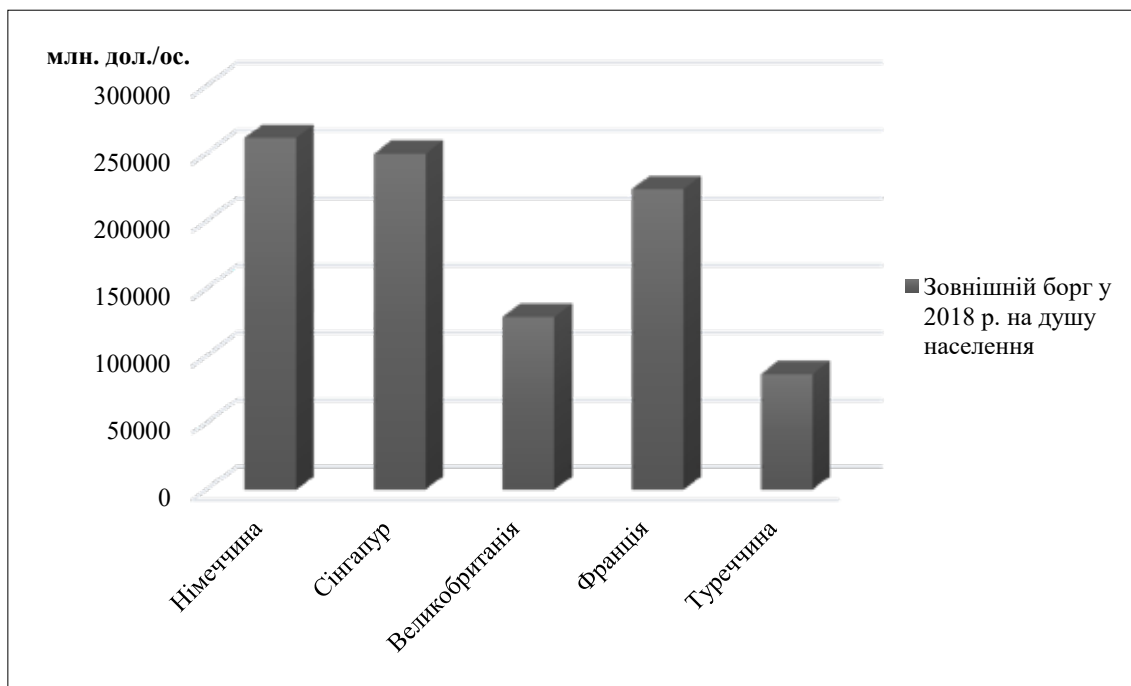

Рис. 3. Зовнішня заборгованість на душу населення Німеччини, Сінгапуру, Великобританії, Франції та Туреччини

Джерело: складено авторами за даними [6]

Таблиця 2

Динаміка валового зовнішнього боргу країн в 2016 – 2018 рр.

Країна	2016 р.	Зовнішня заборгованість 2017 р.		Зовнішня заборгованість 2018 р.	
		млн., дол США	Темп приросту, %	млн., дол США	Темп приросту, %
США	18025120	19020976	5,5	19765887	3,9
Великобританія	7499252	8647109	15,3	8406315	-2,8
Франція	4991533	5793679	16,1	5844406	0,9
Німеччина	5022373	5700623	13,5	5552641	-2,6
Нідерланди	4188845	4701896	12,2	4490547	-4,5
Японія	3420164	3600458	5,3	3994827	11,0
Італія	2182708	2530044	15,9	2420050	-4,3
Іспанія	1969119	2324789	18,1	2306441	-0,8
Канада	1764166	1967301	11,5	1972835	0,3
Китай	1415801	1710625	20,8	1913152	11,8
Швейцарія	1749758	1920346	9,7	1855779	-3,4
Сінгапур	1317756	1469511	11,5	1499115	2,0
Австралія	1404742	1535618	9,3	1475208	-3,9
Бразилія	676647	667103	-1,4	665777	-0,2
Індія	456052	513462	12,6	510427	-0,6
Росія	514132	518103	0,8	470226	-9,2
Мексика	414183	438143	5,8	447576	2,2
Туреччина	409729	455545	11,2	444878	-2,3
Корея	382162	412028	7,8	440599	6,9
Індонезія	318751	352936	10,7	376839	6,8
Аргентина	181170	234549	29,5	277921	18,5
ПАР	142833	173286	21,3	172384	-0,5

Джерело: розраховано та систематизовано за даними [7]

їни з високою ймовірністю можуть призвести до глобальної економічної рецесії [13].

Наявність у портфелі є державної казначейської облигація США або ОВДП, свідчать про факт кредитування уряду Сполучених Штатів Америки. На рис. 5 спостерігається, що такі іноземні країни, як Китай та Японія є найбільшими інвесторами в економіку США, про що свідчать частки їх капіталовкладень.

Для кращого розуміння природи державного боргу слід розглянути його структуру. У 2017 році зовнішня заборгованість США становила 34% від загального державного боргу, а решта 66% – внутрішній державний борг. Проте, на кінець 2018 року зовнішній борг зменшився до 28%. Це дозволяє дійти висновку, що Сполучені Штати більше покладаються на внутрішніх позичальників, що призводить до зміцнення економічної стабільності. Але також

варто зазначити, що борг так чи інакше тисне на економіку країни, адже на обслуговування боргу потрібно виділяти кошти, і США – не виняток (табл. 4). Як бачимо, США стабільно обслуговує свій державний борг, у 2018 році на це витрачено 523 млрд дол., що є дійсно величезною сумою, проте для аналізу потрібно порівняти її з ВВП: $523 \text{ (млрд. \$)} / 20\,876 \text{ (млрд. \$)} * 100\% = 2,5\%$. Отриманий показник є незначним, що, в свою чергу, підтверджує платоспроможність держави.

США на власному прикладі підтверджує той факт, що банкрут – це той, хто неспроможний виплачувати борг, а не той, в кого величина боргу сягає десятки трильйонів доларів. Крім того, ця держава не лише позичає, але і активно інвестує в інші країни, що ще раз говорить про те, що залучення іноземного капіталу – це міжнародна практика, яка не здійснює виключно

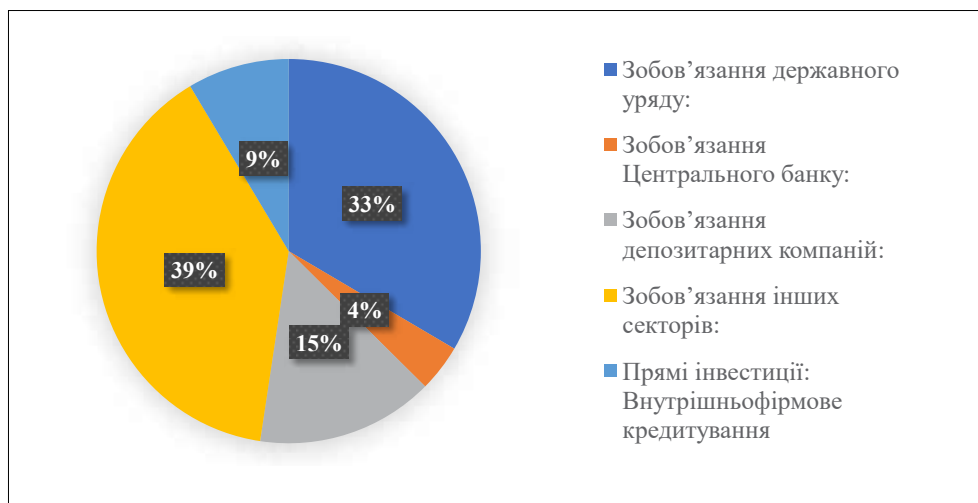

Рис. 4. Структура валового зовнішнього боргу США (2018 рік)

Джерело: розраховано та побудовано за даними [9]

Таблиця 3

Структура валового зовнішнього боргу США (на 31.12.2018 р.), млн. дол.

Зобов'язання державного уряду:		6584373
	Короткострокові	746599
	Довгострокові	5837774
Зобов'язання Центрального банку:		779198
	Короткострокові	779198
	Довгострокові	0
Зобов'язання депозитарних компаній:		2939759
	Короткостроковий	2134716
	Довгостроковий	805043
Зобов'язання інших секторів:		7680042
	Короткостроковий	2416516
	Довгостроковий	5263526
Прямі інвестиції: Внутрішньофірмове кредитування		1686050
Величина валового зовнішнього боргу		19669422

Джерело: складено авторами за даними [9]

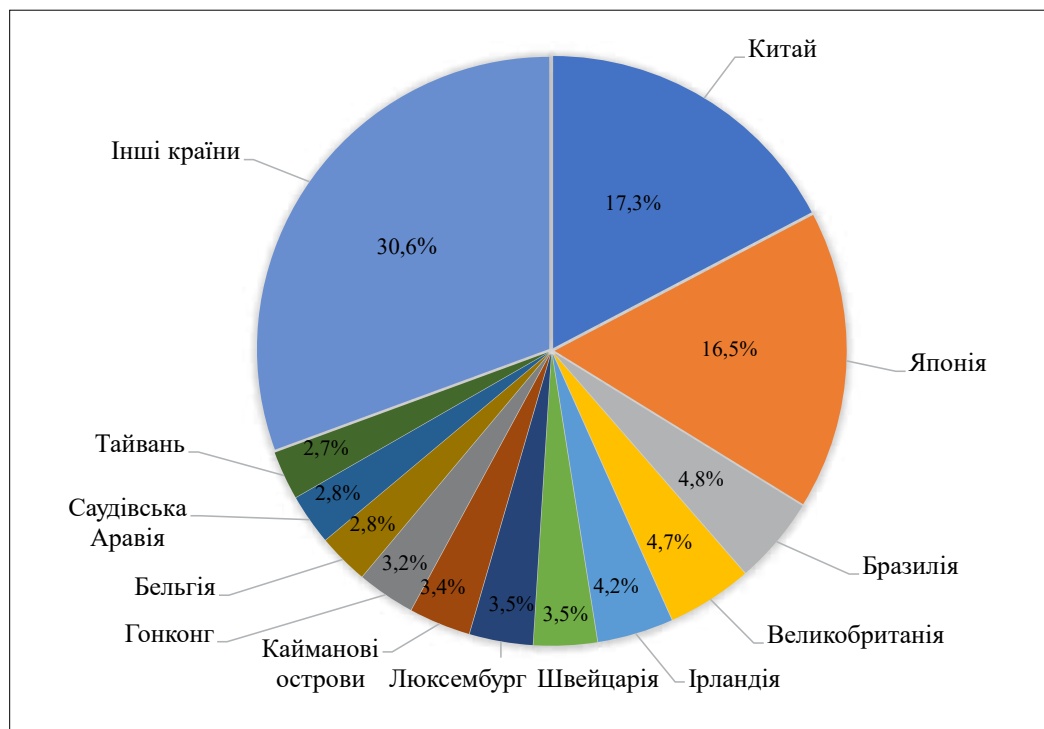

Рис. 5. Країни-позичальники США (2018 рік)

Джерело: складено авторами за даними [9]

Таблиця 4
Кошти витрачені США
на обслуговування державного боргу

Рік	Витрати на обслуговування боргу, млрд дол.
2018	523,0
2017	458,5
2016	432,7
2015	402,4
2014	430,8
2013	415,7
2012	359,8
2011	454,4
2010	413,9
2009	383,1
2008	451,2

Джерело: складено авторами за даними [9]

негативний вплив на ефективність економічного кругообігу. Рух великих оборотів коштів у США та з цієї країни характеризують сучасні міжнародні економічні відносини. Якщо країні вдається обслуговувати та виплачувати борг, то дефолт їй не загрожує.

Державний борг України, станом на 2018 рік, становив 67,19 млрд. дол. США, з яких – 59% складає зовнішня заборгованість. Найбільшу частку у зовнішньому боргу займає заборгованість за цінними паперами, випущеними на зовнішньому ринку – 57%. За аналізований

період спостерігається тенденція до зростання як всього державного боргу, так і зовнішнього. Темп приросту з 2014 року по 2016 рік сягає 17% (табл. 5). Це зумовлено політичною ситуацією, яка склалась в країні у цей час. Анексія частини території України та військові дії на її сході спричинили збільшення зовнішнього боргу за рахунок позик ЄС, США та МВФ.

Приклад України доводить, що державний борг може по-різному впливати на стан економіки різних держав, відповідно, через потужність економік країн велика заборгованість є нормальним явищем, то для слабших – згубним явищем. Адже, витрати на обслуговування боргу покриваються не наддоходами до бюджету від експорту, а за рахунок громадян, які платять додаткові податки, та мають гірші умови життя, що спричинені ростом цін.

Останнім часом Україна знаходиться у кризовому стані, тому для уряду важливо розробити стратегію усунення негативних наслідків кризових явищ. Важливим пунктом цієї стратегії має стати зменшення залежності від капіталу інших країн, міжнародних організацій та нерезидентів, а отже, зменшити суму державного зовнішнього боргу. Тому, на нашу думку, необхідно перейняти досвід провідних країн світу, які мають ефективний борговий менеджмент.

Важливим пунктом у розробці напрямів ефективного управління боргом є удосконалення системи органів з організації управління

Таблиця 5

Державний борг України за 2014-2018 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018
Державний борг	60,06	55,59	60,71	65,33	67,19
Внутрішній борг	29,24	21,17	24,66	26,84	27,49
Зовнішній борг	30,82	34,43	36,05	38,49	39,70
1. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	10,72	14,06	13,68	14,52	13,39
2. Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав	1,04	1,36	1,68	1,76	1,73
3. Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40
4. Заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку	17,28	17,30	19,04	20,47	22,47
5. Заборгованість, не віднесена до інших категорій	1,78	1,70	1,65	1,75	1,71

Джерело: складено авторами за даними [14]

зовнішньої заборгованості України, чітко окреслити їх повноваження та відповідальність.

У світовій практиці існує декілька моделей управління зовнішніми борговими зобов'язаннями. Іспанія, Естонія та Люксембург застосовують *урядову модель*, яка характеризується тим, що функції управління боргом виконує урядова структура (Міністерство фінансів). Данія та Індія використовує *банківську модель*, яка передбачає, що такі функції виконуватиме, відповідно, Центральний Банк. А досвід США полягає у застосуванні *агентської моделі*, особливістю якої є створення окремої структури (агентства), яка підпорядковується главі уряду, центральному банку, Міністерству фінансів та слідує напрямкам загально визначеної боргової стратегії [15].

Для України найбільш прийнятною є агентська модель, адже вона є цілеспрямована та найбільш прозора, однак функціонування новоствореного апарату управління зовнішньою заборгованістю спричинить виникнення додаткових витрат бюджету.

Проаналізувавши досвід США в управлінні зовнішнім боргом, слід зазначити, що важливою складовою є підтримка сталого економічного розвитку країни, у тому числі, й шляхом підвищення її інвестиційної привабливості. Саме тому, розробка політичних реформ, що стосуються інвестиційного клімату України, збільшить обсяг ВВП та зростання чистого експорту за рахунок капіталовкладень у промислову галузь держави.

Міжнародний досвід багатьох країн світу в управлінні зовнішнім боргом свідчить про те, що надзвичайно важливим є законодавчо закріплена чітка боргова стратегія, яка має включати напрями використання залученого капіталу. Крім того, існує різноманіття методів погашення заборгованості: реструктуризація,

сек'юритизація, рефінансування, анулювання боргу, конверсія та інші методи, які варто ефективно застосовувати на практиці.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В ході проведеного дослідження було визначено, що багато розвинених країн світу мають значні обсяги зовнішньої заборгованості. Проте, ці величини не впливають значною мірою на стан економіки відповідних країн. Сполучені Штати Америки мають найбільший зовнішній державний борг, який по відношенню до світового становить 10%. Як і кожна високорозвинена країна, США дають гроші в кредит та самі їх отримують у різних сферах економіки. Такий кругообіг капіталу в світі є одним із важливих наслідків глобалізації. Проте, країні не загрожує дефолт до тих пір, поки вона здатна ефективно управляти зовнішньою заборгованістю. Переїняття світового досвіду є важливим у процесі управління зовнішнім боргом України в умовах інтеграції до ЄС, оскільки наша держава має великий обсяг заборгованості, який щороку зростає. Для України найбільш прийнятною є адаптація агентської моделі, яку використовує у своїй практиці США для ефективного управління зовнішньою заборгованістю, адже вона є цілеспрямована та найбільш прозора. Однак, варто врахувати, що функціонування новоствореного апарату управління зовнішньою заборгованістю потребує додаткових витрат бюджету. Крім того, важливим є впровадження ефективних політичних реформ для покращення інвестиційного клімату України та необхідність розробки боргової стратегії. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є розробка рекомендацій щодо боргової стратегії України, яка сприятиме зменшенню залежності України від країн та організації-позичальників та покращенню інвестиційного клімату.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Макогон Ю.В., Пахомова О.А. Зовнішній борг України на сучасному етапі економічної кризи. Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. 2016. № 13. С. 108–113.
2. Круш П.В., Клименко В.О. Гроші та кредит: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2010. С. 178 – 180.
3. Панченко В.В. Сутність та чинники формування зовнішнього державного боргу. Економічний простір. 2014. № 88. С. 5 – 17.
4. Фурман І.В. Стан зовнішньої заборгованості України перед міжнародними кредиторами: оцінка та напрями врегулювання. Фінансовий простір. 2013. № 2 (10). С. 66 – 74.
5. Єрмейчук Р.А. Формування і структура державного боргу України та особливості управління ним. Економіка і управління. 2014. № 3. С. 110 – 114.
6. Внешние долги стран мира URL: <http://svspb.net/danmark/vneshnij-dolg-stran.php> (дата звернення: 08.10.2019).
7. Global Economic Data, Indicators, Charts & Forecast / CEIC URL: <https://www.ceicdata.com/en> (дата звернення: 08.10.2019).
8. DataBank | The World Bank URL: <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> (дата звернення: 18.10.2019).
9. U.S. Department Of The Treasury URL: <https://home.treasury.gov/> (дата звернення: 18.10.2019).
10. Moody's Investors Service URL: <https://www.moody's.com/> (дата звернення: 7.11.2019).
11. S&P Global Ratings URL: https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/home (дата звернення: 7.11.2019).
12. FitchRatings URL: <https://www.fitchratings.com/site/home> (дата звернення: 7.11.2019).
13. Douglas Holtz-Eakin: The Debt Deal Leaves Lots of Work Left Undone URL: http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2086781_2086783_2086785,00.html (дата звернення: 8.11.2019)
14. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 8.11.2019).
15. Новосолова О. С. Світова практика інституційного забезпечення управління державним боргом. Часопис економічних реформ. 2013. № 4. С. 54-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2013_4_11 (дата звернення: 8.11.2019)

REFERENCES:

1. Makogon J.V., Pakhomova O.A. (2016) Zovnishnij borh Ukrainy na suchasnomu etapi ekonomichnoji kryzy [External debt of Ukraine at the present stage of the economic crisis]. *Ekonomichnyj visnyk NTUU "KPI" : zbirnyk naukovykh pracj.* no. 13, pp. 108–113.
2. Krush P.V., Klymenko V.O. (2010) *Ghroshi ta kredyt* [Money and credit]. Kyiv: CUL, pp. 178 – 180. (in Ukrainian)
3. Panchenko V.V. (2014) Sutnistj ta chynnyky formuvannja zovnishnjogho derzhavnogho borghu [The essence and factors of formation of external state debt]. *Ekonomichnyj prostir.* no. 88, pp. 5 – 17.
4. Furman I.V. (2013) Stan zovnishnjoji zaborghovanosti Ukrainy pered mizhnarodnymy kredytoramy: ocinka ta naprjamy vrehuljuvannja [State of Ukraine's external debt to international creditors: evaluation and directions of settlement]. *Finansovyj prostir.* no. 2 (10), pp. 66 – 74.
5. Jeremejchuk R.A. (2014) Formuvannja i struktura derzhavnogho borghu Ukrainy ta osoblyvosti upravlinnja nym [Formation and structure of Ukraine's public debt and features of its management]. *Ekonomika i upravlinnja.* no. 3, pp. 110 – 114.
6. Vneshnye dolgy stran myra [External debt of the countries of the world]. *SVSPB: web-sajt.* Available at: <http://svspb.net/danmark/vneshnij-dolg-stran.php> (accessed: 08.10.2019).
7. Global Economic Data, Indicators, Charts & Forecast / CEIC Available at: <https://www.ceicdata.com/en> (accessed: 08.10.2019).
8. DataBank | The World Bank Available at: <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> (accessed: 18.10.2019).
9. U.S. Department Of The Treasury Available at: <https://home.treasury.gov/> (accessed: 18.10.2019).
10. Moody's Investors Service Available at: <https://www.moody's.com/> (accessed: 7.11.2019).
11. S&P Global Ratings Available at: https://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/home (accessed: 7.11.2019).
12. FitchRatings Available at: <https://www.fitchratings.com/site/home> (accessed: 7.11.2019).
13. Douglas Holtz-Eakin: The Debt Deal Leaves Lots of Work Left Undone. *TIME USA : web-sajt.* Available at: http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2086781_2086783_2086785,00.html (accessed: 8.11.2019)
14. Ministry of Finance of Ukraine Available at: <https://mof.gov.ua/> (accessed: 8.11.2019).
15. Novosjolova O. S. (2013) Svitova praktyka instytucijnogho zabezpechennja upravlinnja derzhavnym borghom [World practice of institutional maintenance of public debt management]. *Chasopys ekonomichnykh reform.* no. 4, pp. 54-60. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2013_4_11 (accessed: 8.11.2019)